

דוח הערכה

מסע לאורם תשפ"ו

מזהות לאומית לאחריות חברתית

הערכת תוצאות בקרב משתתפים ומדריכים

הוכן עבור הנהלת עמותת לאור

מאי 2026

תקציר מנהלים

מסע לאורם תשפ"ו הוא המסע הערכי המרכזי של עמותת לאורו, צעידת לילה המשלבת אתגר פיזי, חינוך ערכי והנצחת לוחמי דובדבן שנפלו. דוח זה מסכם הערכת תוצאות שנערכה בתום המסע, המבוססת על שני שאלונים שמילאו 32 משתתפים ו-10 מדריכים.

הממצאים מצביעים על אפקט ערכי וזהותי חזק ועקבי. רוב מובהק של המשתתפים דיווח על חיבור אישי לערכים שעלו מסיפורי הנופלים, על חיזוק החיבור לזהותם הישראלית, ועל יכולת להצביע על ערך שהם מבקשים לחיות יותר בעקבות המסע. שביעות הרצון הכוללת גבוהה במיוחד. עדות המדריכים מחזקת תמונה זו, ולצדה זוהי תחום מרכזי אחד לפיתוח: תרגום החיבור הערכי למחויבות אישית קונקרטיה.

90%

מדריכים: המשתתפים
התחברו

9.0

ציון המלצה ממוצע (מתוך
10)

78%

חיזוק הזהות הישראלית

78%

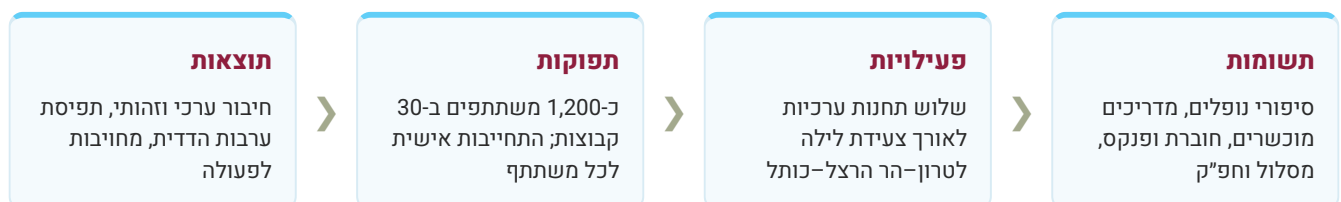
חיבור אישי לערכים

1. מבוא ומטרת ההערכה

דוח הערכה זה נועד לבחון באיזו מידה השיג מסע לאורם תשפ"ו את מטרותיו החינוכיות, ולספק לעמותה תשתית ידע לשיפור מתמשך של התכנית. ההערכה מתמקדת בתוצאות המדווחות בקרב המשתתפים ובחיוויית ההפעלה בקרב המדריכים. נושא המסע השנה, "מזהות לאומית לאחריות חברתית", מבקש להוביל כל משתתף ממופגש אישי עם ערכי הנופלים אל מחויבות מעשית לתרומה חברתית. שלוש מטרות התכנית הן יצירת חיבור אישי וערכי, הבנת כוחן של פעולות קטנות, ועידוד מחויבות לפעולה.

2. תיאור התכנית

מסע לאורם הוא צעידת לילה מלטרון אל הר הרצל והכותל. בתשפ"ו השתתפו בו כ-1,200 בני נוער בכ-30 קבוצות, בליווי מדריכי מצפן ומדריכי טיולים של קק"ל. עיקרון מנחה הוא מפגש ערכי ולא ביוגרפי: המסע אינו מספר את סיפור חייהם של הנופלים אלא מציג את הערכים שהנחו אותם ואת תרומתם לחברה. גישה זו עולה בקנה אחד עם הספרות על חינוך לערכים ולאופי, המצביעה על תרומתו להתפתחות החברתית-מוסרית של תלמידים (Berkowitz & Bier, 2004), ועם תפקידים רב-השנים של טקסי ההנצחה במערכת החינוך הישראלית ככלי לעיצוב הזהות הלאומית (Ben-Amos & Bet-El, 1999). תכניות חוץ-בית-ספריות איכותיות לבני נוער מזוהות בספרות המחקרית כמרחבי התפתחות חיוביים (Eccles & Gootman, 2002). התכנית בנויה משלוש תחנות: התרומה בפריזמת הנופל, הכוח בפעולות הקטנות, ומעגלי השפעה ומחויבות לפעולה. תרשים ההיגיון שלהלן מתאר את שרשרת התשומות, הפעילויות והתוצאות המכוונות.

3. שאלות ההערכה והמתודולוגיה

ההערכה מבקשת לענות על שתי שאלות: באיזו מידה דיווחו המשתתפים על השגת תוצאות התכנית, וכיצד חוו המדריכים את הפעלת התכנית בשטח.

שני שאלונים מקוונים שהועברו בתום המסע: שאלון משתתפים ושאלון מדריכים.

כלי איסוף

32 משתתפים (מתוך כ-1,200) ו-10 מדריכים (6 בעלי ותק של 2-3 שנים, 4 בשנתם הראשונה).

מדגם

היגדי עמדה בסולם בן חמש דרגות; שאלת המלצה בסולם 0-10; שאלות פתוחות.

מדדים

לכל היגד חושב שיעור "ההסכמה הגבוהה", קרי אחוז המשיבים שבחרו "במידה רבה" או "במידה רבה מאוד". התשובות הפתוחות נותחו בקידוד תוכן אינדוקטיבי.

ניתוח

מדד ההסכמה הגבוהה נבחר משום שהוא שמרני ומדווח רק על עמדה חיובית מובהקת, ולא על הסכמה חלקית.

4. ממצאים: משתתפים

הממצאים מאורגנים בשלושה תחומי תוצאה התואמים את מטרות התכנית (תרשים 1).

חיבור אישי וערכי

פעולות קטנות וערבות הדדית

מחויבות ושירות

תרשים 1. שיעור ההסכמה הגבוהה של המשתתפים לכלל היגד, לפי שלושת תחומי התוצאה (n=32).

חיבור אישי וערכי

זהו התחום החזק ביותר, והוא ליבת התכנית. 78% מהמשתתפים דיווחו על חיבור אישי לערכים שעלו מסיפורי הנופלים, 78% חשו שהמסע חיזק את חיבורם לזהות הישראלית, ו-78% יכולים להצביע על ערך מסוים שהם מבקשים לחיות יותר בעקבות המסע. עקביות הממצאים בתחום זה מעידה שהמפגש הערכי, ולא הביוגרפי, עם דמות הנופל אכן מייצר חיבור אישי משמעותי. גם ההיגד הנוגע להשפעת הסיפור על חשיבת המשתתפים על ערכיהם זכה להסכמה גבוהה (62%).

פעולות קטנות וערבות הדדית

72% מהמשתתפים הסכימו במידה גבוהה שגם פעולות קטנות ויום-יומיות יכולות להוות תרומה משמעותית, ו-66% רואים את עצמם כחלק מרשת רחבה של ערבות הדדית בין אנשים. ממצאים אלה מצביעים על הפנמה טובה של המסר המרכזי

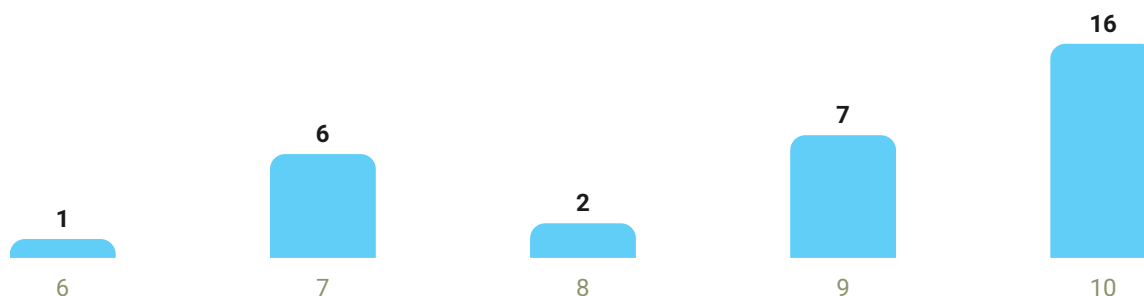
של תחנת הביניים, ומהדהדים את הספרות הקושרת בין השתתפות בני נוער בפעילות ערכית-חברתית לבין התפתחות זהות אזרחית ותחושת אחריות חברתית (Youniss, McLellan, & Yates, 1997).

מחויבות ושירות

62% מהמשתתפים דיווחו שהמסע הוביל אותם לחשוב ברצינות רבה יותר על שירותם הצבאי או הלאומי בעתיד. שני ההיגדים הנוגעים לקונקרטיזציה של ההתחייבות האישית נמוכים יותר, ונדונים לעומק בפרק הממצאים האיכותיים.

שביעות רצון כוללת

שביעות הרצון מהמסע גבוהה במיוחד. ציון ההמלצה הממוצע עמד על 9.0 מתוך 10, 72% מהמשתתפים העניקו ציון 9 או 10, ואיש מהם לא העניק ציון נמוך מ-6 (תרשים 2).

תרשים 2. התפלגות ציוני ההמלצה של המשתתפים (0=בכלל לא, 10=ממליץ בחום; n=32).

הרגעים המשמעותיים, בקול המשתתפים

בשאלה הפתוחה על הרגע המשמעותי ביותר עלו שלושה מוקדים חוזרים: המפגש עם משפחות הנופלים, הטקס והשיח בהר הרצל, והתפילה בכותל בזריחה.

המפגש עם משפחות הנופלים במעגל השיח הראשון, הטקס בהר הרצל, והתפילה בכותל בזריחה.

הרגע שכל הקבוצות הגיעו לכותל בלבן, עם דגלים.

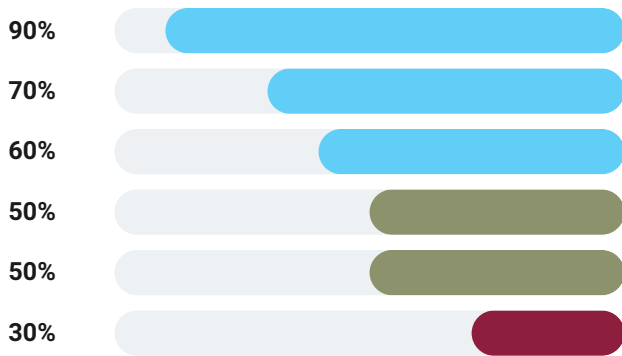
לשמוע את הסיפור של אמו של הנופל, שהתברר שהיא שכנה שלי ולא ידעתי על כך כלל.

המסע הזכיר לי מה המשמעות של המדינה שאנחנו חיים בה.

5. ממצאים: מדריכים

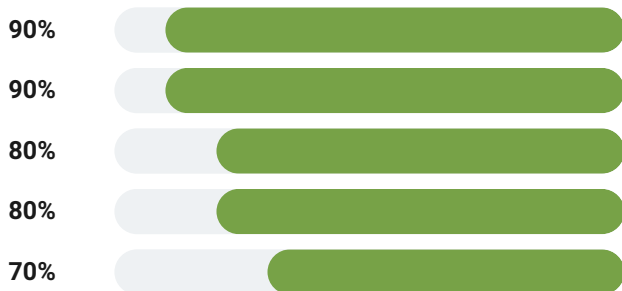
עשרה מדריכים השיבו על השאלון. דירוגיהם מוצגים בתרשים 3, בחלוקה לתוכן והנחיה מצד אחד וללוגיסטיקה ותמיכה מצד שני.

תוכן, הכשרה והנחיה

המשתתפים התחברו לסיפור הנופל ולערכיו
המעבר ממדריך טיולים למנחה דיון ערכי היה ברור
שמרתי על מעורבות המשתתפים לאורך המסע
חוברת המנחה הייתה ברורה ונוחה לעבודה בשטח
ההכשרה הכינה אותי באופן מספק
מבנה שלוש התחנות עבד טוב עם הקבוצה

לוגיסטיקה ותמיכה

התקשורת מהעמותה לפני המסע הייתה ברורה ובזמן
התקשורת עם החפ"ק הייתה זמינה ויעילה
הציוד בשטח הספיק לצורכי הקבוצה
סדר הזמנים היה הגיוני ואיפשר להעביר את התחנות
ידעתי למי לפנות בתקלה או שאלה

תרשים 3. דירוגי המדריכים: תוכן והנחיה מול לוגיסטיקה ותמיכה (n=10).

חוזקות

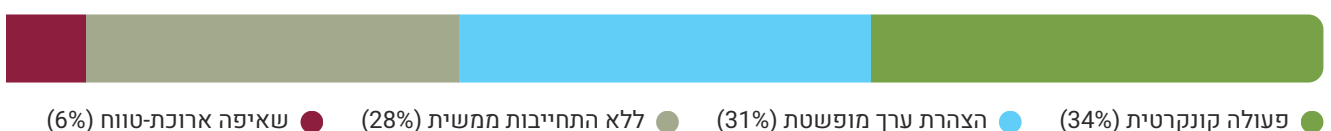
העדויות החזקה ביותר נוגעת לאפקט על המשתתפים: 90% מהמדריכים דיווחו שהמשתתפים בקבוצתם התחברו לסיפור הנופל ולערכיו. ממצא זה, המתכתב היטב עם הדיווח העצמי של המשתתפים, מהווה אישוש חיצוני חשוב לאפקט הערכי של המסע. גם המעטפת הארגונית דורגה גבוה: 90% דירגו את התקשורת מהעמותה לפני המסע ואת התקשורת עם החפ"ק כזמינות ויעילות, ו-80% דירגו את הציוד בשטח ואת סדר הזמנים כמספקים. ציון ההמלצה הממוצע של המדריכים עמד על 8.3 מתוך 10.

תחום לפיתוח

מבנה שלוש התחנות קיבל את הדירוג הנמוך ביותר (30%), ובהירות החוברת וההכשרה עמדו על 50% כל אחת. התשובות הפתוחות מצביעות על שני כיוונים מרכזיים: בקשה לאוטונומיה רבה יותר למדריך בתוך מסגרת הערכים, והתאמת רמת השפה של התכנים לשפת הנוער.

6. ממצאים איכותיים: קידוד ההתחייבויות

אחת ממטרות המסע היא הובלת המשתתפים להתחייבות אישית קונקרטית ובת-ביצוע מיידי. כלל 32 ההתחייבויות הכתובות קודדו בקידוד תוכן אינדוקטיבי לארבע קטגוריות (תרשים 4). כשליש (34%) נוסחו כפעולה קונקרטית שניתן להתחיל בה מיד, כשליש (31%) כהצהרת ערך מופשטת, כרבע (28%) ללא התחייבות ממשית, ומיעוט (6%) כשאיפה גדולה וארוכת-טווח. ממצא איכותי זה תואם את הדירוג הכמותי הנמוך יחסית של קונקרטיבות ההתחייבות, ומצביע על תחנה 3 כנקודת המינוף המרכזית לשיפור.

תרשים 4. קידוד תוכן של 32 ההתחייבויות האישיות שנוסחו בתום המסע.

7. דיון

התמונה הכוללת חיובית ועקבית. המסע משיג בבירור את מטרתו הראשונה והמרכזית: יצירת חיבור אישי, ערכי וזהותי דרך סיפוריהם של הנופלים. עוצמת תחום זה, יחד עם שביעות הרצון הגבוהה של המשתתפים ועם עדות המדריכים שלפיה תשעה מתוך עשרה ראו את משתתפיהם מתחברים לסיפור ולערכים, מעידה על תכנית ערכית אפקטיבית ומגובשת. ההצלחה בולטת במיוחד לאור המורכבות הלוגיסטית של אירוע לילי בקנה מידה של כ-1,200 משתתפים, מורכבות שהמדריכים דירגו את ניהולה גבוה.

האתגר המרכזי אינו ביצירת המשמעות אלא בתרגומה לפעולה. הפער בין החיבור הערכי הגבוה לבין הקונקרטיים הנמוכה של ההתחייבות, העולה הן מהדירוג הכמותי והן מקידוד התשובות הפתוחות, מצביע על הזדמנות ברורה לחזק את שלב הסיכום של המסע, כך שכל משתתף יצא עם פעולה מוגדרת שניתן להתחיל בה למחרת.

8. מגבלות

יש לפרש את הממצאים בזהירות. המדגם קטן ומבוסס היענות עצמית (32 מתוך כ-1,200 משתתפים, ו-10 מדריכים), ולכן אינו בהכרח מייצג את כלל המשתתפים. ההערכה התבססה על מדידה אחת בתום המסע, ללא מדידה משווה לפני המסע וללא קבוצת ביקורת. לפיכך הממצאים מתארים תפיסות ועמדות מדווחות, ואינם מבססים קשר סיבתי. עם זאת, ההתכנסות בין דיווחי המשתתפים, עדות המדריכים והממצאים האיכותיים מחזקת את האמון בתמונה הכללית.

9. מסקנות והמלצות

מסע לאורם תשפ"ו הוא תכנית ערכית מוצלחת ומגובשת, המחברת בני נוער לערכים ולזהות דרך סיפוריהם של הנופלים, וזוכה לשביעות רצון גבוהה ממשתתפים וממדריכים כאחד. כדי למנף הצלחה זו, מוצעות ההמלצות הבאות לקראת תשפ"ז:

- 1. חיזוק שלב ההתחייבות (תחנה 3).** המלצת המפתח. הדגמת דוגמאות קונקרטיות שאפשר להתחיל בהן מיד, וניסוח התחייבות הכוללת מה, מתי ועם מי, תוך שימוש פעיל בדף השותף לאחריות שבפנקס. המלצה זו נסמכת על מחקר "כוונות היישום" (implementation intentions), שלפיו ניסוח מפורש של מתי, היכן וכיצד לפעול מגדיל משמעותית את הסיכוי שכוונה תתממש לפעולה (Gollwitzer, 1999); מטא-אנליזה של 94 מחקרים מצאה לכך אפקט בגודל בינוני-גדול (Gollwitzer & Sheeran, 2006).
- 2. אוטונומיה מובנית למדריך.** שימור המפגש עם המשפחות ושלושת הערכים כעוגנים קבועים, לצד מתן חופש למדריך לבחור כיצד לנהל את הדיון.
- 3. התאמת רמת השפה של התכנים לגיל.** מעבר על טקסטי התחנות, ופישוט המקטעים הגבוהים מדי, ובדיקתם על קבוצת נוער קטנה לפני נעילת החומרים.
- 4. הסדרת מיון הקבוצות.** הגבלה לקבוצה אחת לכל בית ספר בכל שכבה, ובחינת התאמת שכבת כיתה י למסע.
- 5. חידוד הטקס בהרצל והקצב.** קיצור הטקס המרכזי או החלפתו בפעילות בהנחיית המדריך, ואיזון הלילה לכיוון יותר הליכה ופחות המתנה.
- 6. סגירת פערים תפעוליים חוזרים.** מסירת המסלולים למדריכים מבעוד מועד, החתמת אחראי בית הספר על נוכחות, הנחיה מוקדמת על שכבות חימום, והסדרת שירותים בהרצל.

10. מקורות

המקורות שלהלן מבססים את ההיגיון החינוכי של התכנית ואת פרשנות הממצאים. אין בהם כדי לבסס קשר סיבתי בהערכה הנוכחית.

- Ben-Amos, A., & Bet-El, I. (1999). Holocaust Day and Memorial Day in Israeli schools: Ceremonies, education and history. *Israel Studies*, 4(1), 258-284.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2004). Research-based character education. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 72-85.
- Eccles, J., & Gootman, J. A. (Eds.). (2002). *Community Programs to Promote Youth Development*. Washington, DC: National Academies Press.
- Gollwitzer, P. M. (1999). Implementation intentions: Strong effects of simple plans. *American Psychologist*, 54(7), 493-503.
- Gollwitzer, P. M., & Sheeran, P. (2006). Implementation intentions and goal achievement: A meta-analysis of effects and processes. *Advances in Experimental Social Psychology*, 38, 69-119.
- Youniss, J., McLellan, J. A., & Yates, M. (1997). What we know about engendering civic identity. *American Behavioral Scientist*, 40(5), 620-631.
-

בשיתוף

